

panchymagoga, holagoga variorum autorum recepta & vulgata sunt. Nos etiam hic a simplicibus ad composita, a notis ad ignota facilem dedimus viam. Valent tamen & profunt etiam composita talia, quatenus intellectum diffusum ad certum remedium dirigunt, quæ vero distinctius commendantur noscuntur & vsurpantur, ea etiam certius hinc iuuant.

LIBRI II. SECTIO I. CAPVT VII.

De

Purgantibus aliis.

Quo autem magis pateat hæc ipsa purgantium agendi vis & electionis doctrina, quæ a quibus purgentur, id regulis paucis complexi sumus.

1. *Resolubilia purgantia magis ὀππαρωγὰ seu seriduca; illo experimento, quod hoc pacto & feri coagululum magis liquetur, & aqueis ipsis menstruis hæc sulphura magis pandantur, prompte admissa. Par ratio est melanagogorum quorundam, hellebori ipsius &c. Ponamus igitur corpus esse ferosius, commodius agent hæc ipsa, quia prompte soluantur, solutæ vero optime agunt resina.*

2. *Magis resinosa magis cholagoga; itidem per mechanicam. Ut enim per vitellum oui v. g. vel alia eiusmodi unctiosa resinam scammonii optime liquabilem reddimus, vti & terebinthinam h. m. in colostrum abire diximus; ita bilis in corpore tale vitellinum corpus æmulatur, cuius concursu magis cum ferro combinatur resoluta resina, adeoque in actum deducitur. Serum vero in omni purgatione actuanda, tanquam menstruum vniuersale, requiritur; Posito ergo corpus esse biliosum, non deficiente omni ferro, hæc ipsa optime bilem educunt.*

3. *Quæ resinam habent diffusam, vel partibus gummeis implexam, magis sunt catholica, in vtrumque enim humorem ingressum inueniunt,*

4. *Lenientia vero nec serum, nec bilem aque educunt, sed aluæ saltē scybala promouent ad exitum. Hoc illi notare debent ægri,*

quæ

qui pilulis aloeticis adfueti putant iis iam fufficienter fe defungi poffe, nec opus habere purgante medicamento electivo. Vti fe aiunt pilulis Francof. &c. a quibus moueantur. Vbi igitur in fero vel bile vitium haret, hæc ipfa primis viis faltem debita longe funt debiliora, quam vt rem omnem abfoluant, præterquam in tenerioribus quibusdam, qui aliis læduntur.

Pertinent etiam huc alia, quæ effectu cum purgantibus conueniunt, tum vniuoco, & femper vel vt plurimum tali, tum æquiuoco, feu per accidens tali. Illoꝝ exempla præbent *acidula* & *thermæ*, remedia catholica, fi quidem & omnes quafi purgant humores, & per omnes excretionum vias, non faltem per aluum, fed vrinam ac fudores quoque; remedia vero empirica quoque fæpe, ad quæ mittuntur ægri non femper confulta opera, fed coniecturali quandoque, in primis non examinatis per medicum circumftantiis, fi proprio aufu & fortuna ægri ad ea concedant.

Habent omnio *acidulæ* & *thermæ* fuos infignes vfus, tum medicos absolute, tum medico-politicos. Medicos quidem, quatenus aquæ funt medicatæ, principiis actiuis fætæ. De *thermis* fuperius egimus & earundem elementa ad vnguem, quafi recensuimus, vnde hac vice faltem dicimus, purgare eadem, & quicquid agunt, agere ob fal alcalicum, feu natiuum, feu ignis fubterranei calcinatione in terra productum, cum aqueis particulis dilutum, vnde abftergendo purgant & in morbis acidis profunt, eorumque funt remedium; alcalinis nocent. Sit v. g. æger fcorbuto frigido laborans, incipiente cachexia, laxitate vifcerum, *gūci* humorum, acore prædominante, neruis ab humore frigido, ab acido, contractis & male habentibus, præfto funt exciccandi & alterandi, quin & purgandi virtute *thermæ*. Aft vt laxis, humidis, ichorefcen-
tibus malis & fubiectis fimilibus profunt; ita ficcioribus & fcorbuto calido laborantibus nocent, quin fæpe impingunt hinc magis partibus materiam tartaream, & ex hospite incolam faciunt. Hæc vt fummatim de *thermis* afferimus; ita certum eft de *acidulis*, per experimenta varia nota, odore, fapore & effe.

effectibus aliis, inprimis quod cum gallis pulveratis mixtæ in momento quasi atramentum exhibeant, & feces nigricantes reddant, quicquid agunt, agere inprimis ob sal acidum, vitriolicum, martiale, copioso aqueo dilutum. Hinc acidulæ sunt remedium morborum alcalinorum scorbuti calidi v. g. in laxitate & *phlegma* viscerum, in siccoribus, ita vt, quibus nocent, thermæ, iis profint acidulæ hoc sensu, & vice versa. Peccant tamen facile in vtrisque ægri & excessus hinc etiam in effecti sentiunt, sic vt thermis vsi violento illo calore & sale deterfivo exiccantur nimis, indeque peius potius habeant, sero blando diluente absumpto, contracturis vel factis vel auctis, quam auxilium speratum reportent, quod sæpius vidimus. Adeoque serum nimis absumunt fere thermæ, & contra eâ serum nimis adaugent acidulæ, facile inde intumescuntibus pedibus & ventre, vnde medium tenuere beati, si que ita vsurpentur, vtraque: vt non excedatur, moderamine medico optime sanitati profuerint. In vtrisque purgandi vis eminet, & ob heterogeneitatem & sal deterfivum ac fermentativum, diuerso licet vsu.

*Medico-politico vero vsu non minus commendandæ sunt aquæ hæ medicæ, quatenus sæpe immorigeri ægri in adhibendis medicamentis, in obseruanda diætâ, hoc ipso strategemate rediguntur ad frugem, quatenus diætâ tenuis & strictior, recepta, vniuersali obseruantia locorum istorum, quo multi magno morbi curantur, his ipsis imperatur & impetratur ægris; quatenus copioso diluente salia efferata temperantur & educuntur e corpore, nauseantibus alias ad ampullas & potiones largiores, sæpe tamen necessarias ægris; quatenus mutatio aeris, victus, loci multum ad sanitatem confert, vnde in epilepsia & aliis morbis chronicis ac rebellibus hæc a *Coo* præcipiuntur.*

Novimus huius rei aliquot exempla, v. g. epilepsiam tum in aillis, tum in nobili virgine alias minus perfecte curabilem, mutatione loci conquiesuisse magis. Vt taceam, animum a seriis abstractum novitate loci, conuersatione variorum peregrinorum aliisque componi & demulceri, quod ipsum quoque ad sanitatem non minimum

mum

mun confert; nec dicam, aliquid etiam consuetudinem & communem omnium quasi hominum hypothefin conferre, cum domi alias balneum formicarum & neruinum exterius, interius vero alcalia idem saepe praestare queant ac thermæ; cum acidula artificialia, Ræ & us naturales, modo cætera sint paria, æquæque acidulas possint. Quo ipso tamen laude sua non defraudabimus diuina hæc remedia.

Et acidulas quidem artificiales vitriolum vel sulphur resolutum in stigma acidam & ste alteratum præbent, vt *ϕ*li cum *ϕ*lo *ϕ*is alteratus, facta solutione facile hinc diluendus, vt alia non memoremus. Sic & clystus *ϕ*ii *ϕ*atus eas optime exprimit, modo non sulphur minus bdixæ notæ subamaricantem & nauseabundam ipsi affricerit qualitatem, vnde consultius est *ϕ* stillatitium purius, vel crystallinum, statim suum, arenarium ad *ϕ*ium & *ϕ* recipere. Laxant hæc aluum, vnaque vias sudoris & vrinæ expediunt; neque absurdum est, acida hæc irritatiua virtute gaudere & purgare aluum. Laxant & *ϕ*osa qualibet sicca, inæqualibus suis salinis particulis, licet sensui potius æquales offerant.

^{supp} Horum vero quæ effectû æquiuoco, saltim respectiue, purgantia æmulantur, itidem nonnulla in praxi occurrunt. Sic purgat quandoque cinnabaris natia, non minus ac saluationem etiam citat aliquando. Hanc efficit, si continetur eius vsus in tenerioribus, ratione partium mercurialium, serum potenter fudentium. Purgat vero ratione itidem salis mercurialis sulphurei, humoribus ad motum citatis ob *ιδιοσυρξαγονια*, a fermento ventriculi resolutione facta.

Adeoque acidum sal concurrat ad purgantium virtus, quod exemplo gialapæ & aliorum supra diximus, attamen acidum, quæ tale, non purgat, nec effectus hic acido adscribi meretur, cum cinnabaris & sulph. commune habeant v. g. in se sal acidum, effectus tamen edant acido contrarios, in tussi v. g. vlceribus &c.

Purgatio etiam fit a resoluentibus, stimulum inde nanciscente natura, quæ actuat medicamenta pro humorum dispositione & suo modulo. Pulvis absorbens ordinarie vomitus non mouet, neque enim gr. j. *ϕ*l. *ϕ*is ad vomendum sufficit, sed quando lipothymia præcordiales ob acidum vel biliosum *δενασμω* patiens instant,

Na *δενασμω* sibi *δενασμω* cum

cum pallore & frigore extremorum, vidimus inde secutum vomitum nonnunquam summo cum successu. Fœmina pallens hoc modo & vertiginem patiens subitanam, data vnica dosi pulueris absorbentis, vomitu sequente curabatur; ordinariè verò citra vllum vomitum lipothymias certissime curat. Mittebamus aliquando hunc ipsum puluerem pro matrona aulica, ad *ἐκλύσεις* præcordiales pronissima; medicus metuit eundem nominatum ipsi quid esset dare, quod vomitum citare posset. Malo verò non cessante ipsi accedentes statim propinauimus illum ipsum; breui sequenti effectu meliori. Potest verò & fieri aliquando citra Glum & tis quoq; A pulueribus pleuriticis & quasi talibus alui fluxus fieri potest, quando ab alcalinis consistentes & quieti humores in motum citantur, & natura, qua visum fuerit commodius, via expurgat eosdem.

Quod autem a pulueribus bezoardicis quandoque alui fluxus secutus est, id omne per accidens fit, sunt enim ni pulueres adstringentes fere simul, vel roborantes; siquæ illa diarrhœa potius a feruore & vredine acri biliosi exuperantis humoris, futura etiam magis citra bezoardica. Adeoque & hic attendendum est, an dato tali casu a medicamento, an mere per accidens id euenerit, idque in bonum & malum.

Neque de venenis corrosiuis opus est plura addere, illa quippe sunt deleteria. Tale verò exemplum ante aliquot annos euenisse nouimus, vbi per errorem ministri medici loco purgantis & rursus propinatus fuerat, breui sequente morte cum summa diarrhœa & torminibus.

Illud coronidis loco addendum est, ab opiatis, maxime pilulari forma & dosi integra maiori datis, tum vomitum sequi saepe mane sequente, tum in quibusdam alui fluxum seu diarrhœam. Visum id fuit nonnunquam in phthisicis, quorum intestina tenentiora erant, & glandulae intestinales obstructæ, vnde vt nec chylus inuenit aditum, ita nec medicamenta promptè; consequente hinc facili fibrarum neruearum irritatione, bile inprimis, vt fit, vna concurrente & fermentante.

Quod purgantia alterantibus interdum addita ipsorum vim & efficaciam augeant, alibi iam dictum abunde est. Ipsa etiam vt & vomitoria, exuta illa sua vi cathartica optima euadunt tum alterantia, tum diaphoretica.